

Теоретичні імперативи промислової політики.

Видобора В.В.

к.е.н., доцент кафедри
ЗЕТ та ЕП, ОНЕУ

Проблема промислової політики належить до класичних, які пройшли значний еволюційний шлях і наділені солідним теоретичним багажем проблем економічної науки. Її коріння міститься в перших спробах осмислення ходу і результатів промислової революції кінця XVIII – початку XIX століть. Сьогодні існує певна різnorodність підходів до розуміння змісту та значення промислової політики, адже всі парадигмальні теоретичні концепції створювалися, зважаючи на конкретні історичні умови економічної дійсності, яка визначає господарські відносини в межах певного суспільства.

У рамках різних економічних шкіл (зокрема, історичної, кейнсіанської, неокласичної та інституціональної) склалися різні, та інколи і протилежні, погляди на роль держави в здійсненні промислової політики. Основні засади розуміння промислової політики на початку XIX ст. заклав німецький вчений Ф. Ліст [1, с.39]. Він своєю доктриною сформував ґрунт для протекціоністського розуміння значення промислової політики в національній економіці, адже вважав, що нерозвиненість промислової політики є загрозою існування національної економіки, а відтак – держави. В умовах тогочасного розвитку індустріалізації вчений наголошував на необхідності системного розвитку промислової політики одночасно із необхідністю розвитку кооперації, що було характерною тенденцією у наукових дослідженнях європейських вчених з подальшим розвитком даного наукового напрямку.

Глибинне розуміння інструментів промислової політики з точки зору їхнього впливу на економічне зростання було здійснено Дж. М. Кейнсом. У «Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей» (1936 р.) [2, с.47] було обґрунтовано необхідність державного втручання в економіку і вибір основних інструментів її регулювання з метою виходу із кризи, подолання високих темпів безробіття та стимулювання економічного росту. Він показав, що економічне зростання залежить від структури суспільного продукту, що рівновага може бути досягнута і при неповній зайнятості і що корисно досліджувати типові явища, які складаються з масових прагнень та дій учасників економічних процесів. Дж. М. Кейнс прийшов до висновку, що капіталістичну економіку необхідно регулювати.

Відповідно до цієї концепції як запобіжний антикризовий захід є здійснення активної державної бюджетної та кредитної політики, використання заощаджень населення для інвестицій у виробництво та стимулювання зайнятості. Так, у післявоєнний період (50–60-ті роки XX ст.) саме кейнсіанські ідеї, засновані на вірі у спроможність урядів здійснювати ефективні втручання, поліпшити владні спроможності у сфері промислової політики стали основою стимулювання економічного зростання як для

високорозвинених країн, так і для країн, що розвивалися. Проте ідеї інтенсивної індустріалізації під стимулом держави мали лише короткостроковий ефект, та починаючи з 70-их років вимагали перегляду.

Тому виникли нові кейнсіанські концепції, що під розвитком розуміли прогресивні структурні зміни в національних економіках, що виникають внаслідок техніко-економічних перетворень (саме вони, як передбачається, повинні забезпечувати стаłe економічне зростання), стимульованих інвестиціями. Так, неокейнсіанці вважали, що для модернізації економіки необхідними є значні вкладення капіталу, результатом яких може стати економічне зростання. У рамках цієї теоретичної концепції визначальна роль змін відводилася державі, яка мала орієнтувати економічний розвиток у напрямі прогресивних структурних змін. Зростання інвестицій у пріоритетні галузі економіки повинне відбуватися шляхом збільшення норми заощаджень і трансформації їх в інвестиції [3, с. 451-459].

Період після Другої світової війни визначився розвитком нових теорій в сфері промислової політики, зокрема неокласична. Для неокласичної школи, що сформувалася наприкінці XIX століття, питання про роль держави в економіці та можливості реалізації промислової політики вирішувалося у контексті збереження максимальної ринкової свободи. Неокласики основним регулятором всіх економічних пропорцій розглядали ринок і дотримувалися погляду на недоцільність втручання держави в ринкову економіку, оскільки вона функціонує на основі природних законів розвитку. Концепції неокласиків акцентують увагу на проблемі раціональності використання наявних ресурсів та провідної ролі підприємців в організації виробництва.

Загалом для неокласичної школи характерне заперечення доцільності державного регулювання структурних пропорцій в економіці, оскільки саме ринок за рахунок цінового механізму та конкуренції найкраще визначає потребу у виробництві, споживанні та використанні факторів виробництва. Визначальною ідеєю промислової політики в неокласичній школі було невтручання держави в ринкову економіку, конкурентоспроможність якої визначалася насамперед раціональним розподілом і використанням наявних виробничих ресурсів, їхньою мобільністю та можливістю ефективного застосування за рахунок впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

В інституційній теорії, на відміну від неокласичної, акценти в обґрунтуванні промислової політики зміщені з пошуку оптимального розподілу обмежених ресурсів на аналіз інститутів – правил з механізмами примусу до їх виконання [4, с. 27-28], які сприяють або перешкоджають успіху такої політики, і трансакційних витрат, що супроводжують взаємини економічних суб'єктів. Таке велике значення ролі правил в економічних процесах, впливає з вихідних передумов інституціональної теорії, за якими економічні суб'єкти, які «... здатні лише до приблизної та обмеженої раціональності» [5, с.156], а їх дії визначають інститути, які обмежують, структурують і стимулюють індивідуальну поведінку. Тому підстави державного втручання виникають тоді, як у цілях промислової політики

потрібно поліпшити діючі або адаптувати нові інститути, знижуючи цим трансакційні витрати.

Водночас, до інституційних підстав промислової політики можна віднести аргументи на користь формування спеціальних правил у сферах промислових інновацій, галузевої диверсифікації та глобальних ланцюгів формування вартості. Характеризуючи інституційні засади промислової політики в цілому, важливо відзначити, що роль держави полягає у створенні та розвитку інститутів, які б сприяли формуванню умов для модернізації національної економіки та максимального поширення інновацій.

Відповідно, в рамках інституціональної теорії було запропоновано ідею створення «полюсів зростання» і підтримки галузей – «локомотивів розвитку», які базувалися на визначенні провідної галузі економіки, яка має потужний потенціал зростання і великий мультиплікативний ефект. Імпульси розвитку провідної галузі стимулюють розвиток технологічно зв'язаних галузей, утворюючи «полюси зростання», що виступають способом передання мультиплікативного ефекту провідної галузі на всю національну економіку, даючи позитивний економічний ефект [6, с. 9].

Зважаючи на аналіз різних поглядів на промислову політику в рамках основних економічних шкіл, можемо вести мову про наявність її різних типів та різних способів регулювання промисловості. Водночас, сформувалися два полюси підходів до промислової політики – протекціоністські та ліберальні.

Незважаючи на різноманіття поглядів є імперативи промислової політики. До них належать дії, спрямовані на сприяння розвитку промисловості, розвитку нової промисловості та що націлені на сприяння окремим шляхам розвитку. Вона проактивна, адже має передбачити зміни для того, щоб сприяти адаптації виробничої системи. Вона має стратегічний характер, тому що короткозорі погляди, що задовольняють короткострокові інтереси, не можуть спричинити до стійку економічну політику, у значенні стійкості не лише самої економіки, але й розвитку відповідного суспільства.

Література

1. Лист Ф. Национальная система политической экономии. М.: Европа, 2005. 382 с
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Санкт-Петербург. Москва : Гелиос Арв. 2015. 352 с.
3. Худокормов А.Г. История экономических учений. Глава 21. § 2. Кейнсианские концепции “большого толчка”. Москва : Инфра-М, 1998. С. 451–459.
4. Дементьев В. Что мы исследуем, когда исследуем институты? Terra Economicus, 2009, Т. 7, № 1, С. 13–30.
5. Simon H. Altruism and economics. The American Economic Review, 1993, Vol. 83, № 2, P. 156–161.
6. Зверяков М.І. Промислова політика і механізм її реалізації. Економіка України. 2016. № 6. С. 3–18.